

1 MEI 1914.

AFLEVERING 1.

NADruk VERBODEN.

REDACTIE:

E. HEIMANS, AMSTERDAM,
JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM

Prijs per jaar / 4.80.

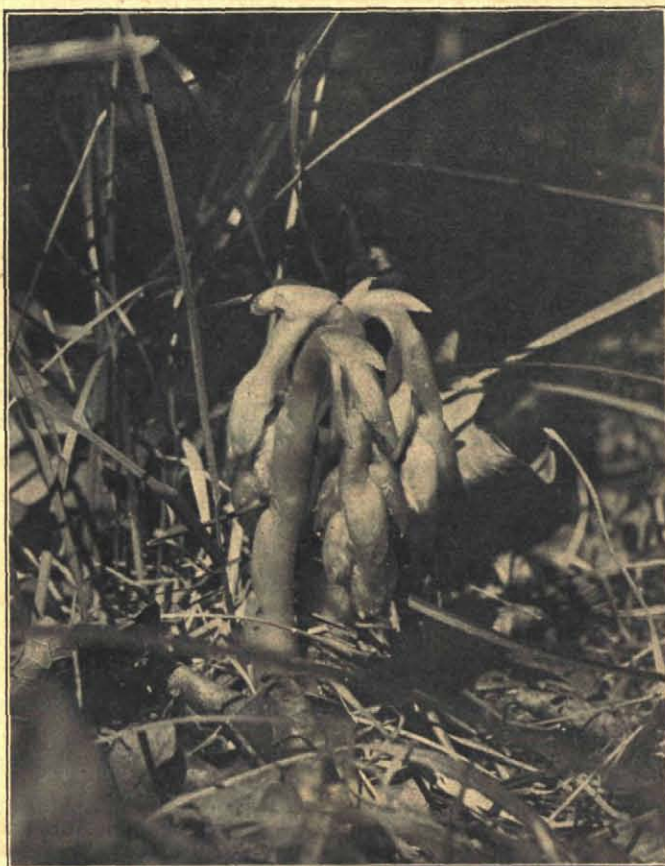
STOFZAAD.

IN 1911 waren tegelijk met de paddestoelen ook al de stofzaadplanten ingedroogd. Begin Juni waren er heel wat opgekomen, maar het was een korte vreugd; ze kwamen niet eens goed tot ontwikkeling en nieuwe verschenen er heelemaal niet. Den volgende zomer heeft het zoo lekkertjes geregend en dat heeft de zwammenwereld veel goed gedaan, dus ook aan de stofzaadplanten, die van de zwammen moeten bestaan. In 1913 hebben ze zich dan ook heel flink ontwikkeld, maar ik wacht er nog altijd op, dat ze zoo overvloedig voor den dag komen als in 1909. Ik hoop maar, dat het dezen zomer zoo mag zijn, want ik verlang er naar, om een paar vragen te zien beantwoorden, die ik in mijn „Omgang met Planten“ in dat jaar heb gesteld, onder den invloed van het rijke materiaal, waarover ik destijds te beschikken had.

De zaak is deze. De Duitsche plantkundigen onderscheiden twee vormen van stofzaad: het Gladde Stofzaad, dat onder beuken heet te groeien en het Ruige Stofzaad, dat onder dennen voorkomt. Die tweede vorm is dan de eigenlijke *Monotropa hypopitys*, terwijl de eerste bekend staat als de variëteit *glabra* of ook wel „hypophegea“ (onder beuk groeiend) genoemd wordt.

Dat klinkt nu allemaal heel aardig, 't is alleen maar jammer, dat het op menige plaats in ons land in 't geheel niet uitkomt. Ik vind nu al tien jaren lang, jaar in jaar uit, volkomen onbehaarde stofzaadplanten onder eeuwenoude grove dennen en de eerste behaarde, die ik verleden jaar vond, groeide onder een beuk. Ook heb ik heel mooie stofzaadplanten gevonden op plaatsen, waar mijlen in den omtrek beuken noch dennen groeiden o. a. in een duinvallei vlak

Stofzaad, pas opgekomen. (Juni 1913).

aan de zee twee groote exemplaren tusschen Kruiwilg, Leverkruid, Munt en Wespenorchis. Die waren een weinig behaard; ze behoorden tot een van de vele tusschenvormen tusschen het Gladde en het Ruige Stofzaad.

Want dat er twee vormen voorkomen, is buiten kijf. Ja, ze verschillen zooveel, dat men erover zou gaan denken, om er twee verschillende soorten van te maken, maar daartusschen bestaan weer tal van overgangsvormen. Met beuk of den heeft m. i. dit verschil in vorm niets te maken, maar wel met den bloeitijd en de manier van bestuiving. Ik zou willen onderscheiden: het vroegbloeiende Stofzaad of zoo ge wilt Lente-Stofzaad, volkomen onbe-

haard en ingericht op zelfbestuiving en het Zomer-Stofzaad, ruig behaard en op kruisbestuiving ingericht. Wat men in de zomervacantie bloeiend aantreft, is meestal het Ruige Zomer-Stofzaad.

Het Lente-Stofzaad vind ik reeds in de laatste week van Mei in bloei in een enkel klein exemplaar. Dan hangt het veel van 't weer af of er spoedig meer zullen zijn, net als bij de paddestoelen. In 1913 waren in de tweede week van Juni de bosschen er vol van en juist op Sint Jan vond ik een aantal zeer

groote, daar had ik al lang naar uitgekeken. Juist bij het Lente-Stofzaad vindt men groote verscheidenheid van ontwikkeling. Naast kleine stengeltjes met een enkel topbloempje kunt ge exemplaren vinden, zoo dik als een pink, rijk beschubd en met meer dan een dozijn bloemen. Die vormen dan geen eigenlijke tros, want de topbloem is door eenige gewone stengelschubben van de overige bloemen afgezonderd.

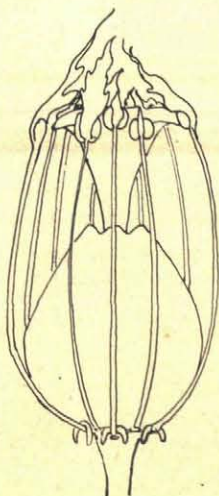
In 't eerst let je daar niet op, want de plant is een en al wittigheid en schubbetjes. Maar ik kan u ten zeerste aanraden, zoo'n sterk stofzaad-exemplaar eens ter dege te onderzoeken, dan wachten u nog een boel verrassingen. Zeer waarschijnlijk zult ge in den oksel van de onderste stengelschubben nog bloempjes vinden, sommige heel klein en erg in 't begin, andere veel duidelijker. Ik heb daar nog nooit vruchtvorming aan waargenomen, maar onmogelijk is het niet, dat er hier en daar een enkele cleistogame bloem onder loopt.

Zooals bekend is zijn de zijbloemen viertallig, de topbloem vijftallig. Zeer dikwijls komt het voor, dat de zijbloemen een of twee kelkblaadjes missen nl. die naar den kant van den stengel of naar het schutblad geplaatst zijn. Maar de topbloem bergt de meeste verrassingen. Hier kunt ge alle overgangen vinden van meeldraden tot kroonbladeren. Al heel spoedig vindt ge er, waarbij het helmbindsel met een klein bladachtig puntje is voorzien en dan volgen er, waarbij dat helmbindsel al meer en meer op een blaadje begint te lijken. Andere hebben weer korter en breeder helmraden en zoo vindt ge allerlei vormen, tot sommige, die geheel en al op kroonblaadjes lijken, maar ze hebben toch altijd nog een klein helmhokje op zij. De bladachtige toppen van de meeldraden bedekken dan den stempel geheel en al, zoodat de bloem eigenlijk gesloten is, maar dat hindert niet, want de helmhokjes zitten precies tegen den stempelrand aan en zelfbestuiving is dus verzekerd. Die is

Stofzaad, bijna uitgebloeid.

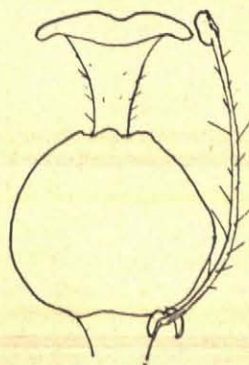
trouwens bij het Lente-Stofzaad regel, altijd liggen de helmhokjes vlak tegen den stempel; die van de buitenste meeldraden een ietsje hoger dan die van de binnenste, maar altijd is er goed contact.

Bladachtige vervorming
van meeldraden bij
Lente-Stofzaad.

Bij het Zomer-stofzaad is dat heelemaal anders. De goede, typische echt ruige vorm is geheel met ijle rechte haren bezet, ook op den stengel en de stengelschubben. De bloem is echter het harigst; kelkblaadjes, kroonbladeren, meeldraden, stamper, alles is behaard. Het meest merkwaardig is een krans van rechte haren, juist onder den stempelrand. De meeldraden zijn bij dezen vorm kort en den helmknoppen stooten juist hun hoofd tegen dien haarkrans, zoodat hier geen eigen stuifmeel op den stempel kan komen. De planten hebben echter druk bezoek van hommels, meest weide-hommels (*Bombus pratorum*) en akker-hommels (*B. agrorum*) en die zorgen opperbest voor de kruisbestuiving. Dat mag ook wel, want de bloem geeft hun een massa honing; die samenvloeit in den hollen voet van de kroonbladeren. De aardig gevormde nektariën vindt ge onder aan de buitenste meeldraden. Het Lente-stofzaad heeft die nektariën ook en wordt ondanks zijn neiging tot zelfbestuiving door dezelfde hommels bezocht.

Die mooie, ruige Zomer-stofzaadplanten vind ik meest in Augustus of zelfs in 't begin van September. Veel eerder echter, reeds begin Juli, beginnen de overgangsvormen zich te vertoonen. Dat begint meest met de meeldraden en dan ook nog een paar

Een overgangsvorm tusschen
Lente- en Zomer-Stofzaad.

verstrooide haartjes à la Bismarck op den stijl. Deze vorm is nog op zelfbestuiving ingericht, de helmknop vlak tegen den stempelrand. Dan vind ge er met behaarde bloembekleedselen en eindelijk den uitersten vorm. Je kunt er een heele collectie van maken.

't Is met dat Stofzaad als met zooveel andere planten, er sluimeren allerlei mogelijkheden in en al naar de omstandigheden worden die verwezenlijkt. En wij moeten er naar streven, die mogelijkheden en die omstandigheden te leeren kennen. Daar ontbreekt nog veel aan. Ik verwacht echter in den loop van dit jaar instemming of tegenspraak aangaande de volgende stellingen.

1. Er komen in ons land twee duidelijk te onderscheiden soorten van Stofzaad voor: Lente-Stofzaad en Zomer-Stofzaad, het eerste onbehaard en met de

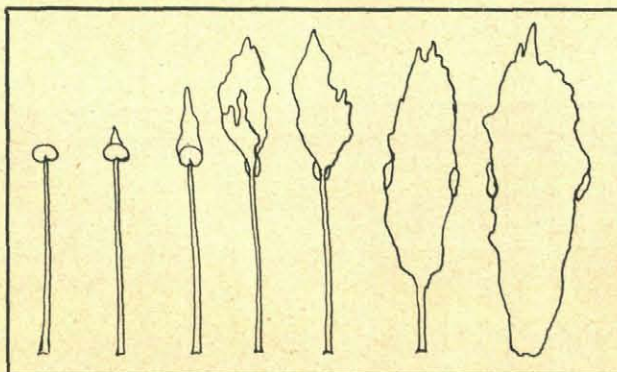
Stamper en meeldraden van
Zomer-Stofzaad.

STOFZAAD.

5

helmknoppen even hoog als de stempel, het tweede sterk behaard, de helmknoppen lager dan de stempelrand.

2. Beide soorten komen zowel voor onder dennen als onder beuken of nog op andere standplaatsen.
3. Bij het Lente-Stofzaad is zelfbestuiving, bij het Zomer-Stofzaad kruisbestuiving regel.

Een reeks van overgangen van meeldraad tot kroonblad.

4. Tusschen beide soorten komen talrijke overgangsvormen voor.

JAC. P. THJSSE.

DE GRUTTO.

(*Limosa limosa*).

ET vroege voorjaar is voor elken vogelvriend, ik zou haast zeggen, de aangenaamste tijd. Elken dag wordt er uitgekeken naar nieuw-aangekomen trekvogels en door het geheugen, of nog beter een daartoe aangelegde lijst te raadplegen, weet men bijna nauwkeurig, wanneer men de verschillende soorten kan verwachten en als oude bekenden welkom kan heeten. Na een maandenlange scheiding kan ik er tenminste hartelijk naar verlangen, een bekende figuur weer aan te treffen, een lang ontbeerd geluid weer op te vangen.

Even goed als ik weet, met elke vacantie weer oude vrienden te ontmoeten, even goed weet ik ook, dat ik tusschen 20 en 25 Maart kan verwachten den grutto, den meest gracieusen bewoner onzer weilanden. In dien tijd zie ik bijzonder scherp uit; het zou me spijten, het mooie dier niet op den dag zelf van zijn terugkomst te zien en te hooren.

Heel moeilijk is dat nu juist niet; ik geloof, dat de grutto gezien en gehoord wil worden. Let er maar eens op en spoedig zult ge hooren een langzaam en welluidend „wi-to, wi-to, wi-de, wi-to“ hoog in de lucht en ge zult een snel vliegende vogel ontwaren met bewegingen, zoo grillig, zoo vlug, dat een watersnip er bijna jaloersch op zou kunnen worden. En hebt ge den grutto eenmaal waargenomen, lan zult ge hem overal aantreffen, tot onder den rook onzer groote steden. Zeldzaam is deze vogel gelukkig bij ons niet en de heele bevolking betreft in enkele dagen tijds haar broedplaatsen.